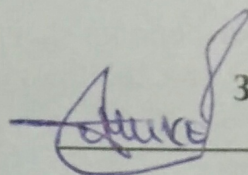

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра менеджменту

Затверджую
Завідувач кафедри
(Михайлов А.М.)

« 8 » липня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

НДЗП 1.1. Інтелектуальна власність

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

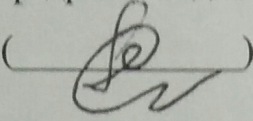
Освітня програма: «Публічне управління та адміністрування»

Факультет: Економіки і менеджменту

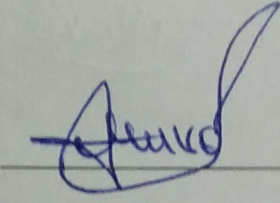

Робоча програма з *Інтелектуальної власності* для студентів спеціальності:
281 «Публічне управління та адміністрування»

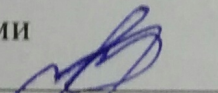
Розробник к.е.н., доцент кафедри менеджменту _____

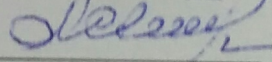
к.е.н., доцент Турчіна С.Г. ( )

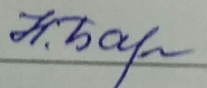
Робочу програму схвалено на засіданні кафедри менеджменту
Протокол від «9» червня 2020 року № 12

Завідувач кафедри (Михайлов А.М.)

Погоджено:

Гарант освітньо-професійної програми
(керівник проектної групи) (Славкова О.П.)

Декан факультету економіки і менеджменту (Строченко Н.І.)

Методист навчального відділу (Г.Тараканов)

Зареєстровано в електронній базі: 21.07 2020р.
дата

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: <i>07 Управління та адміністрування</i>	нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність: <i>281 «Публічне управління та адміністрування»</i> ОП «Публічне управління та адміністрування»	Рік підготовки: 2020 – 2021 рр.	
Змістових модулів: 3		Курс	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <i>виконання творчого завдання</i>		-	1
		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		-	1-й
		Лекції	
		-	8
	Практичні, семінарські		
	-	8	
	Лабораторні		
	-	-	
	Самостійна робота		
-	104		
Індивідуальні завдання:		-	
Вид контролю:		екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для заочної форми навчання - (16,0 / 104,0 (13,3 / 86,7))

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1 Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» є формування у студентів знань та вмінь стосовно здійснення оцінки об'єктів інтелектуальної власності, організації створення та правової охорони об'єктів інтелектуальної власності.

2.2 Завдання навчальної дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» передбачає формування у студентів компетентностей

№	Вид програмних компетентностей	Програмна компетентність	Шифр
	Загальні		
1		Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	ЗК 1
2		Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)	ЗК 5
	Фахові (спеціальні)		
1		Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації	ФК 1
2		Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість	ФК 3

2.3 Програмні результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» студент повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання:

№	Програмні результати навчання	Шифр
1	Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність	ПРН 6
2	Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу)	ПРН 13

3. Програма навчальної дисципліни

Затверджена Вченою Радою СНАУ

Протокол № 3 від 23.10.17 р.

Змістовий модуль 1. Система інтелектуальної власності

Тема 1. Сутність, та основні поняття інтелектуальної власності

Поняття та зміст права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права суб'єктів інтелектуальних правовідносин. Види особистих немайнових прав, що входять до змісту інтелектуальної власності (пов'язані з майновими правами та не пов'язані з майновими правами). Система законодавства України про охорону інтелектуальної власності: Конституція України; Кодекси України; спеціальне законодавство України; загальне законодавство.

Тема 2. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності

Поняття системи прав інтелектуальної власності. Система прав інтелектуальної власності: об'єкти права інтелектуальної власності (об'єкти авторського права і суміжних прав, об'єкти науково-технічної творчості та комерційні позначення); суб'єкти права інтелектуальної власності; система законодавства України про інтелектуальну власність (Державна система правової охорони інтелектуальної власності; міжнародна система інтелектуальної власності). Критерії класифікації прав інтелектуальної власності: об'єкти промислової власності, нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності, об'єкти авторського права та суміжних прав. Особливості інститутів об'єктів права інтелектуальної власності (інститут авторського права і суміжних прав, інститут права на результати науково-технічної творчості, інститут права на комерційні позначення). Поняття та види авторського права та суміжних прав. Умови патентоздатності винаходів, корисних моделей, промислових зразків. Поняття та види об'єктів патентного права. Поняття захисту від недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальних правовідносин.

Тема 3. Система охорони інтелектуальної власності

Управління інтелектуальною власністю в Україні: загальні положення. Роль держави в управлінні правами інтелектуальної власності. Форми, функції та методи державного управління у сфері інтелектуальної власності. Патентна інформація. Методи державного управління у сфері інтелектуальної власності (методи прямого регулювання, методи непрямого регулювання). Міжнародні нормативно – правові акти та організації, що регулюють охорону прав інтелектуальної власності (ВОІВ, СОТ). Правовий статус національних інституцій у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Державна система правової охорони інтелектуальної власності. Правовий статус та завдання Міністерства

освіти і науки України як органу безпосереднього управління. Правовий статус Державної служби інтелектуальної власності при Міністерстві освіти і науки України. Правовий статус патентних повірених та організацій колективного управління майновими правами автора.

Змістовий модуль 2. *Набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності*

Тема 4. *Правова охорона об'єктів патентного права*

Поняття «патентне право» та «право промислової власності» за Паризькою конвенцією та угодою ТРІПС. Характеристика законодавства України у сфері патентних прав: закони України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти. Зміст патенту та умови патентоздатності об'єктів промислової власності. Умови патентоздатності: новизна, винахідницький рівень, промислова придатність. Оформлення патенту. Зміст майнових прав стосовно патентів на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Виключне право на використання винаходу (корисної моделі) за власним розсудом; право дозволяти використання винаходу (корисної моделі) на підставі ліцензійної угоди; виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу (корисної моделі), у тому числі забороняти таке використання. Особливості правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної власності. Ознаки та умови правової охорони об'єктів авторського права. Характеристика законодавства у сфері правової охорони авторського права та суміжних прав. Державна реєстрація авторського права та суміжних прав. Умови втрати обмежень на використання об'єктів авторського та суміжних прав.

Тема 5. *Правова охорона об'єктів авторського права та суміжних прав*

Об'єкт авторського права. Ознаки та умови правової охорони об'єктів авторського права. Джерела авторського права. Характеристика законодавства у сфері правової охорони авторського та суміжних прав. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Державна реєстрація авторського права та суміжних прав (документаційне забезпечення та порядок реєстрації). Права та обов'язки заявників. Умови втрати обмежень на використання об'єктів авторського та суміжних прав. Випадки обмеження майнових авторських прав. Строки чинності суміжних прав. Вільне використання об'єктів суміжних прав. Вільне використання творів. Методи: роялті та паушальних платежів. Міжнародні конвенції з авторського права.

Тема 6. *Правова охорона засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, їх товарів і послуг*

Поняття та різновид засобів індивідуалізації. Засоби індивідуалізації учасників господарського процесу: міжнародний і національний аспект. Поняття, ознаки, види торговельних марок. Реєстрація та охоронні документи. Правова

охорона кваліфікованого зазначення походження товарів. Особливості правової реєстрації та охорони прав. Охорона прав на раціоналізаторську пропозицію. Механізм охорони прав. Охорона прав на комерційну таємницю (ноу-хау). Особливості та способи охорони ноу-хау. Захист від недобросовісної конкуренції.

Змістовий модуль 3. Економіка інтелектуальної власності

Тема 7. Здійснення права та економіка інтелектуальної власності

Права та обов'язки власників охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності. Принципи правової охорони: охороно спроможність; визнання за право володільцем виключного права на об'єкт права інтелектуальної власності; додержання прав дійсних розробників; додержання балансу інтересів правовласника з одного боку і суспільства. Обов'язки патентовласника. Оформлення та реалізація прав на об'єкти інтелектуальної власності. Договірні способи розпорядження правами інтелектуальної власності (види договорів): ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Тема 8. Міжнародна правова охорона інтелектуальної власності

Поняття та принципи міжнародно-правових засобів охорони інтелектуальної власності за Віденською конвенцією. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ): функції, структура, напрями діяльності за Стокгольмською конвенцією. Угоди по торгових аспектах прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS): загальна характеристика. Міжнародна охорона об'єктів промислової власності за Паризькою конвенцією про охорону промислової власності тощо. угодами у сфері промислової власності. Принципи міжнародної охорони: національного режиму, територіальності, конвенційного та виставкового пріоритетів. Міжнародна охорона об'єктів авторського і суміжних прав за Бернською конвенцією.

Тема 9. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності.

Мета і основні шляхи та способи комерціалізації ОІВ. Використання об'єктів інтелектуальної власності у власному виробництві. Оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності. Правове забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності. Методи і послідовність здійснення оцінки ОІВ. Економічна оцінка інноваційних проектів. Приклади застосування різних методів розрахунку ціни ОІВ. Приклади розрахунку розмірів зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Тема 9. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, їх товарів і послуг							22					22
Тема 10. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, їх товарів і послуг												
Разом за змістовим модулем 2							50	4	4			42
Змістовий модуль 3. Економіка інтелектуальної власності												
Тема 11. Здійснення права та економіка інтелектуальної власності							2	2				
Тема 12. Міжнародна правова охорона інтелектуальної власності							24		2			22
Тема 13. Міжнародна правова охорона інтелектуальної власності												
Тема 14. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності							2		2			
Тема 15. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності												
Разом за змістовим модулем 3							28	2	4			22
Усього годин за модуль 2							78	6	8			64
Усього годин							120	8	8			104

5. Теми та план лекційних занять (для заочної форми навчання)

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Сутність, та основні поняття інтелектуальної власності 1. Поняття та зміст права інтелектуальної власності 2. Особисті немайнові та майнові права суб'єктів інтелектуальних правовідносин 3. Система законодавства України про охорону інтелектуальної власності	2
2	Тема 2. Правова охорона об'єктів патентного права 1. Поняття «патентне право» та «право промислової власності» за Паризькою конвенцією та угодою ТРІПС. 2. Характеристика законодавства України у сфері патентних прав 3. Зміст патенту та умови патентоздатності об'єктів промислової власності. Оформлення патенту 4. Зміст майнових прав стосовно патентів на винахід, корисну модель, промисловий зразок 5. Особливості правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної власності	2
3	Тема 3. Правова охорона об'єктів авторського права та суміжних прав 1. Ознаки та умови правової охорони об'єктів авторського права 2. Характеристика законодавства у сфері правової охорони авторського права та суміжних прав 3. Державна реєстрація авторського права та суміжних прав 4. Умови втрати обмежень на використання об'єктів авторського та суміжних прав	2
4	Тема 4. Здійснення права та економіка інтелектуальної власності 1. Права та обов'язки власників охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності 2. Принципи правової охорони 3. Оформлення та реалізація прав на об'єкти інтелектуальної власності	2
	Разом	8

6. Теми практичних занять (для заочної форми навчання)

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Правова охорона об'єктів патентного права	2
2	Тема 2. Правова охорона об'єктів авторського права та суміжних прав	2
3	Тема 3. Міжнародна правова охорона інтелектуальної	2

	власності	
4	Тема 4. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності	2
	Разом	8

7. Самостійна робота (для заочної форми навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Сутність, та основні поняття інтелектуальної власності 1. Зміст права інтелектуальної власності 2. Характеристика майнового права. суб'єктів інтелектуальних правовідносин 3. Характерні риси немайнових прав на ОІВ 4. Види особистих немайнових прав суб'єктів інтелектуальних правовідносин	20
2	Тема 2. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності 1. Умови патентоздатності винаходів, корисних моделей, промислових зразків 2. Поняття та види об'єктів, що індивідуалізують суб'єктів господарювання 3. Поняття захисту від недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальних правовідносин	20
3	Тема 3. Правова охорона об'єктів авторського права та суміжних прав 1. Ознаки та умови правової охорони об'єктів авторського права 2. Характеристика законодавства у сфері правової охорони авторського права та суміжних прав 3. Державна реєстрація авторського права та суміжних прав 4. Умови втрати обмежень на використання об'єктів авторського та суміжних прав	20
4	Тема 4. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, їх товарів і послуг 1. Поняття та різновид засобів індивідуалізації 2. Засоби індивідуалізації учасників господарського процесу: міжнародний і національний аспект 3. Поняття, ознаки, види торговельних марок. Реєстрація та охоронні документи 4. Правова охорона кваліфікованого зазначення походження товарів. Особливості правової реєстрації та охорони прав 5. Охорона прав на раціоналізаторську пропозицію. Механізм охорони прав. 6. Охорона прав на комерційну таємницю (ноу-хау). 7. Особливості та способи охорони ноу-хау.	22

5	<p>Тема 5. Міжнародна правова охорона інтелектуальної власності</p> <p>1. Поняття та принципи міжнародно-правових засобів охорони інтелектуальної власності за Віденською конвенцією</p> <p>2. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ): функції, структура, напрями діяльності за Стокгольмською конвенцією</p> <p>3. Угоди по торгових аспектах прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS): загальна характеристика</p> <p>4. Міжнародна охорона об'єктів промислової власності за Паризькою конвенцією про охорону промислової власності та ін. угодами у сфері промислової власності</p> <p>5. Принципи міжнародної охорони: національного режиму, територіальності, конвенційного та виставкового пріоритетів</p> <p>6. Міжнародна охорона об'єктів авторського і суміжних прав за Бернською конвенцією</p>	22
	Разом	104

8. Індивідуальні завдання

1. Виконання творчого індивідуального завдання

Об'єктом індивідуального творчого завдання є конкретний об'єкт інтелектуальної власності:

- 1) знак для товарів і послуг, який розроблений особисто студентом;
- 2) заявка на реєстрацію винаходу, корисної моделі або промислового зразка;
- 3) здійснення патентного пошуку;
- 4) оформлення авторського договору;
- 5) укладання договорів переходу майнових прав.

2. *Вирішення задач згідно варіанту.*

9. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. Словесні: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, робота з книгою (читання, переказ, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів тощо).

1.2. Наочні: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. Практичні: практична робота, вправа.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

2.1. Аналітичний

2.2. Методи синтезу

2.3. Індуктивний метод

2.4. Дедуктивний метод

2.5. Традуктивний метод

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

- 3.1. Проблемний (проблемно-інформаційний)
- 3.2. Частково-пошуковий (евристичний)
- 3.3. Дослідницький
- 3.4. Репродуктивний
- 3.5. Пояснювально-демонстративний

4. Активні методи навчання

Використання технічних засобів навчання, мозкова атака, використання проблемних ситуацій, екскурсії, групові дослідження, самооцінка знань, імітаційні методи навчання, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. використання мультимедійних технологій, електронних таблиць, case-study, kahoot, діалогове навчання, співробітництво студентів (кооперація)

10. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС
2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)
3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:
  - рівень знань, продемонстрований на практичних та лабораторних заняттях;
  - активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
  - експрес-контроль під час аудиторних занять;
  - самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
  - виконання аналітично-розрахункових завдань;
  - написання рефератів, есе, звітів;
  - результати тестування;
  - письмові завдання при проведенні контрольних робіт;
  - виробничі ситуації, кейси тощо.
4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання :
  - навчально-практичне дослідження із презентацією результатів.

11. Розподіл балів, які отримують студенти (для заочної форми навчання)

Поточне тестування та самостійна робота						С Р С	Разом за модулі та СРС	Підсумковий тест - екзамен	Сума
Змістовий модуль 1 – 10 балів	Змістовий модуль 2 – 15 балів		Змістовий модуль 3 – 15 балів						
T1	T5	T7	T11	T12	T14	30	70 (40+30)	30	100
6	6	7	7	7	7				

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
75 - 81	C		
69 - 74	D	задовільно	
60 - 68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1- 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Стоянець Н.В., Турчіна С.Г. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Суми. 2020. 230с.

2. Конспект лекцій з дисципліни «Інтелектуальна власність» для студентів 1 курсу магістратури денної та заочної форми навчання спеціальностей: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»; 071 «Облік і оподаткування»; 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»; 075 «Маркетинг»; 073 «Менеджмент»; 074 «Публічне управління та адміністрування»; 051 «Економіка» / Суми, 2017 рік, 48с.

3. Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни «Інтелектуальна власність» для студентів 1 курсу магістратури денної та заочної форми навчання спеціальностей: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»; 071 «Облік і оподаткування»; 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»; 075 «Маркетинг»; 073 «Менеджмент»; 074 «Публічне управління та адміністрування»; 051 «Економіка» / Суми, 2017 рік, 75 с.

4. Робочий зошит для практичних занять з дисципліни «Інтелектуальна власність» для студентів 1 курсу магістратури денної та заочної форми навчання спеціальностей: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»; 071 «Облік і оподаткування»; 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»; 075 «Маркетинг»; 073 «Менеджмент»; 074 «Публічне управління та адміністрування»; 051 «Економіка» / Суми, 2017 рік, 32 с.

5. Навчально – методичні матеріали на платформі Moodle, <https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1491>

13. Рекомендована література **Базова**

1. Цивільний кодекс України від 16.01.03 №435-IV
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12.3>.
3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М., Комарова А. О. Інтелектуальна власність-2 : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 351 с.
4. Дергачова В. В., Пермінова С. О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 416 с.
5. Мікульонок І.О. Основи інтелектуальної власності: Навч. посібник.-К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», Ліра-К, 2015.-232 с
6. Еннан Р.Є. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник Київ: Правова єдність, 2016. 492 с.
7. Романадзе Л. Д., Цибульов П. М., Кулініч О. О. Інтелектуальна власність : підруч. для студентів екон. спец. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 422 с.

Допоміжна

1. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ. 2017. 140 с.
2. Інтелектуальна власність. Законодавство, судова практика: практичний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 344 с.
3. Світличний О. П. Право інтелектуальної власності: підручник: Вид. 2, змін. і доп. К.: НУБіП України, 2016. 355 с.
4. Яворська О.С. Інтелектуальне право України: підручник Тернопіль: підруч. 2016. 608 с.
5. Хрідочкін А. В., Дудин Т. М., Ломакіна А. А. Інтелектуальна власність. Словник-довідник : навчальний посібник. Дніпро. 2016. 345 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності»: офіційний сайт. URL: <http://www.uipv.org/ua/contact.html>
2. Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності: <https://me.gov.ua>
3. Державний комітет статистики: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Кабінет Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua>
5. Міністерство економіки: <http://www.me.gov.ua>
6. Міністерство фінансів: <http://www.minfin.gov.ua>
7. Офіційний сайт ВОІВ <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>
8. <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

